

K R I T I K A I B I B L I O G R A F I J A

LEXIKON DER ANTIKE. Herausgegeben von Johannes Irmšer in Zusammenarbeit mit Helga Reusch, Johannes Schneider, Wolfgang Seyfarth und Renate Fiedler. Redaktion: Christa Zimmermann. — Leipzig. VEB Bibliographisches Institut 1971. Str. 607, ilustr., 40 tabli.

U poslednje vreme sve više se oseća potreba za priručnicima iz klasičnih studija, koji bi, u vidu rečnika ili leksikona, i stručnjaku i svakom drugom zainteresovanom čitaocu uvek bili pri ruci. U tu svrhu se dopunjuju i ponovo izdaju poznati manji priručnici, na primer Lamerov *Wörterbuch der Antike* (sedmo izdanje 1966) ili Hiltbrunerov *Kleines Lexikon der Antike* (četvrto izdanje 1964), pa se čak prevode i osavremenjuju takvi stari rečnici kao Saffertov *Lexikon der klassischen Alterthumskunde* iz 1882 (Meridian Book, jedanaesto izdanje 1964). Kako je od obimnijih priručnika na nemačkom govornom području Libkerov *Reallexikon* (osmo izdanje 1914) postao teško dostupan, a ni francuski ili engleski priručnici nisu više sasvim savremeni, 1965. godine objavljen je veliki *Lexikon der Alten Welt* (Artemis Verlag, Zürich; dalje se navodi kao *AL*). On je samom svojom glomaznošću (3524 stupca), težinom (3,60 kg.) i cenom (320 DM) izazvao oštre kritike.¹ Nešto ranije, nekako sa završetkom rada na izdavanju monumentalne *Realne enciklopedije* počeo je da izlazi i sažetiji, skraćeni priručnik *Der Kleine Pauly*.² Poslednji u tom nizu antičkih leksikona je *Lexikon der Antike* Bibliografskog instituta iz Lajpciga, čiji je izdavač uvaženi saradnik *Žive antike* profesor J. Irmšer.

On u kratkom predgovoru *Leksikonu* naglašava da je opšta koncepcija autora ovog rečnika bila da „u uslovima socijalističkog života omogući svima da koriste dragoceno antičko nasleđe, koje je u drukčijim, građanskim sredinama privilegija samo odabrane manjine“. Podvlačeći ulogu koju ovo nasleđe igra u formiranju marksističke filosofije i dijalektičkog materijalizma, on citira Getove stihove:

Wer nicht von dreitausend Jahren
sich weiß Rechenschaft zu geben,
bleib im Dunkeln unerfahren,
mag von Tag zu Tage leben.

J. Irmšer ističe da se „ovaj rečnik u mnogo čemu razlikuje od drugih i da obraća pažnju naročito na nauku, tehniku i sl. u antici“ (p. 5).

S obzirom na veoma širok krug čitalaca kojima je namenjen, ovaj rečnik je morao svesno da uproščava i populariše izvesne stvari, ne gubeći pri tom u pouzdanosti podataka. Stiče se utisak da su njegovi autori pokušali da usvoje neke primedbe

¹ Cf. *Gnomon* 8 (1967) p. 737—758. Da je *AL* ipak prilično dobro prihvaćen u javnosti i od stručnih krugova, vidi se po tome što je Deutscher Taschenbuchverlag iz Minhena na osnovu njegovog materijala 1969. počeo da izdaje pet serija džepnih rečnika, svaku u nekoliko svesaka (*DTV Lexikon der Antike*, I *Philosophie*, *Literatur*, *Wissenschaft*; II *Religion*, *Mythologie*; III *Kunst*; IV *Geschichte*; *Kulturgeschichte*).

kritike na već pominjani *AL*, za koji se u kraćoj, ali uglavnom dobro odabranoj bibliografiji na kraju ovog rečnika kaže da je „umfassende Darstellung der gesamten Antike, teilweise zu philologisch und insgesamt konservativ“ (p. 604). Da li je ovaj Irmšerov *Leksikon* uspeo da uglavnom izbegne nedostatke *AL*, tek će se detaljnije pokazati njegovom dužom upotrebom. Ipak, uvođenjem nekih odrednica kojih nema u *AL* nije se uvek mnogo dobilo. Pod *Ananke*, npr., sasvim je nedovoljno ono što se kaže: „Ein der wichtigsten Begriffen der Philosophie Platons“. Poklanjajući pažnju marksističkom objašnjenju društvenih pojava iz antičkog života, ovaj rečnik, međutim, ponekad daje oskudnije podatke nego *AL*. Takav je, na primer, slučaj sa lemom *Sklave* odnosno *Sklaverei*, gde se počinje tek sa homerskim dobom, za razliku od *AL*, koji daje podatke i za mikenski period. Situacija je obrnuta kod nekih drugih odrednica, npr. *Rhyton*. Drugim rečima, i u jednom i u drugom rečniku ostalo je mnogo nedoslednosti. Irmšerov *Leksikon* je, ipak, sačuvao bolju srazmeru između članaka, iako je upućivanje s jednog pojma na drugi često nedovoljno. Njegovu specifičnost čini i uključivanje iole važnijih filozofa, naučnika, književnika, slikara, muzičara i drugih umetnika novijih vremena koji su se nadahnjivali antikom.

U glavnim crtama, u *Leksikonu* je obuhvaćen antički svet, Grčka, Rim, Orient, hrišćanstvo, Vizantija, a mnogo slabije *Grenzgebieten* i *Randkulturen*, tj. periferne oblasti i kulture antičkog sveta. O jeziku i lingvistici govori se nedovoljno, kao i o arheologiji. Svakako su najslabiji prilozi iz mitologije i religije, a dobro su zastupljene oblasti nauke i tehnike u antici. Velika je šteta što nije navođena makar malo obimnija literatura uz pojedine odrednice.

U svakom slučaju ovaj rečnik predstavlja važan datum i njegovu pojavu treba pozdraviti sa neizrečenom, ali prisutnom željom da se i u našoj zemlji pristupi izradi ovakvog ili sličnog priručnika.

I. Gadanski, Beograd.

Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ — Π. ΚΟΝΤΟΥ: Συγχρονική γραμματική της Κοινής Νέας Ἑλληνικῆς. Θεωρία. Ἀσκήσεις. — Ἀθήναι, 1967, σ. 262.

Odavno je u lingvističkoj nauci jasno da nijedan jezik nije primitivan u odnosu na neki „razvijeniji“, nilo po strukturi, po funkciji ili kao sredstvo društvene komunikacije. Jezička situacija, međutim, neke zemlje ili izvesnog razdoblja može pokazivati različitu složenost i diferencijaciju kao rezultat i izraz društvenih, političkih i kulturnih okolnosti. Poznato je da je Balkan školski primer takvog jezičkog stanja, a posebno komplikovane i ozbiljne jezičke neprilike još uvek ima savremena Grčka. Već tradicionalna „diglosija“ održava se, uglavnom, sa nelingvističkih razloga i do današnjih dana. Interesovanje u naučnim krugovima u Grčkoj i u svetu sve više se povećava s ciljem da se opiše, pa i prevaziđe ta jezička podvojenost. Pri tom se pokazuje da tradicionalne analize poznatih grčkih lingvista Hadzidakija i Trijandafilidija, kao i nekih stranih naučnika, više ne odgovaraju jezičkoj stvarnosti savremenog grčkog u zadovoljavajućoj meri.¹ Međutim, iskrsava i druga nevolja: ni savremenije, strukturalne, metode lingvističke analize ne uspevaju da se izbore sa svom složnošću grčkog, naročito u domenu fonologije². Sa tog razloga je poznati američki lingvista grčkog porekla K. Kazazis predložio kombinaciju dijahrono-sinhronog opisa u proučavanju savremenog grčkog.³

Istovremeno se i u Grčkoj intenzivno radi na modernijem preispitivanju gramatičkog nasleđa. U prvom planu je naravno dimotika kao govorni jezik i ma-

¹ Cf. G. Kourmoulis, *Neue Theorie über das System der neugriechischen Nominaldeklination*. — *Platon* 39/40 (1968), p. 275—288.

² Cf. F. Housholder, *Three dreams of Modern Greek Phonology* u: *Papers in Memory of G. S. Papandreotis*. Supplement to *Word*, vol. 20 No 3 (Dec. 1964), Special Publication No 4, ed. by R. Austerlitz.

³ U svom izlaganju na kongresu AAASS u gradu Vašingtonu, 1. aprila 1967.